

שמעתתא למיקתא

הרבנית מוקדם ולאחר מכן שמע קדושה ממנין המתפלל מנחה האם יענה עמה

תנן (ברכות כו.) תפילת המנחה עד הערב, ר' יהודה אומר עד פלג המנחה.
ואמרין בגמ' (כו.) השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד, ודעבד כמר עבד.
וכתב הר"י יונה (יהי:) דאע"פ שנראה מכאן שאם ירצה יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ואילך, דלר' יהודה משל ואילך אינו זמן מנחה, ולדברי רבנן יכול להתפלל מנחה עד הערב, אפ"ה אין לו לאדם לעשות בענין שיהיו מנגזגותיו סותרין זה את זה, שאם יתפלל מנחה לפעמים מפלג המנחה ואילך כרבנן, ולפעמים יתפלל ערבית באותו זמן קודם שקיעת החמה כר' יהודה, נמצאו דבריו סותרין זה את זה, אלא יעשה כל שעה אותו יום ופעמים דן אותו לילה. אלא יעשה כל שעה כמו רבנן שיחפול מנחה עד שקיעת החמה ותפלת ערבית אח"כ, או כמו ר' יהודה שיחפול מנחה לעולם עד פלג המנחה בלבד, ויתפלל ערבית אח"כ כל זמן שירצה ואינה קודם שקיעת החמה. ועכשיו כיון שמהגנו להתפלל תפלת מנחה אחר פלג המנחה כרבנן, אין לנו להתפלל ערבית קודם שקיעת החמה כרב יהודה, אלא לעשות הכל כרבנן. מיהו בדיעבד אם התפלל ערבית בכונה לצאת מפלג המנחה ואילך יצא, ולא מחייבין ליה לחזור ולהתפלל.
וכיוצא בכתב הרא"ש (פ"ד סי' ג.) דא"א לעשות פעם כר' יהודה ופעם כרבנן. וכ"כ הטור (א"ח סי' רל"ג) - דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, והוא שישעה לעולם כד מייניהו.

אולם בב"י (שם) כתב דעכשיו נהגו העולם להקל בכך ואע"פ שמתפללים מנחה מנחה אחר פלג המנחה, לא נמנעו מהתפלל ערבית גם בתוך אותה שעה, ואצ"ל דהוה תרי קולי דסתרן אהדרי. ואפשר דסמכו על מ"ש הרא"ש בריש ברכות (סי' א.) לדעת ר"ת, דלענין תפלת המנחה עבדינן כרבנן ומתפללים פעמים מנחה אחר פלג המנחה, ולענין ק"ש חשבנין ליה לילה, והוה תרי קולי דסתרן אהדרי, ד"ל דלענין תפלה הקלו. וכ"כ ג"כ הרשב"א (ב. ד"ה ווענין). ואע"פ שלא נראה דבריו (ר"ת הרא"ש, מ"מ העולם סומכים על דעת ר"ת. ובענין הא דהובנו הארזונים ק"ש דהיא לכאור דאורייתא - עיין שאגת אריה סי' ג.)
ולמעשה כתב בשו"ע (סי' רל"ג סי' א.) דצריך שיעשה לעולם כד מייניהו, ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת המנחה עד הלילה, אין להתפלל תפלת ערבית קודם השקיעה. ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה, יצא. ובשעת הדחק יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה.

וכתב הרמ"א בדבריונות אלו שנוהגים להתפלל ערבית מפלג המנחה אין לו להתפלל מנחה אח"כ, ובדיעבד או בשעת הדחק יוצא אם מתפלל מנחה עד הלילה דהיינו צאת הכוכבים.

וכתב המשגיב (סי' ק"א) משמיה דהעו"ר והא"ר דמ"ש המחבר דבשעת הדחק יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה, היינו רק אם עכ"פ באותו היום התפלל מנחה קודם פלג. אבל אם באותו היום גופא התפלל מנחה אחר פלג המנחה שוב אסור לו להתפלל ערבית קודם הלילה, דהוה תרתי דסתרן באותו היום גופא. ורק בציבור שהתפללו מנחה וכשילכו לביתם יהיה טורח לקצצם שנית לתפלת ערב ויתבטל תפלת הציבור למנהיג הקהל האחרונים שמתור להתפלל ערבית סמוך למנחה (בב"א ומגן גבורים).
וכיוצא בכתב הבן איש חי (ש"י ויהל סי') דעכשיו נהגו להקל בכך ועבד תרי קולי דסתרן אהדרי, להתפלל מנחה וערבית ביחד אחר פלג המנחה, ויש להם על מה שיסמכו. מיהו לא נהגו להקל בכך אלא בציבור, אבל היחיד שמתפלל בביתו אינו יכול לעשות תרי קולי דסתרן אהדרי.

דהנה כתב בשו"ת גור אריה יהודא (גמ"ד אריה יהודא ליב תאומים זצ"ל - אריה סי' ק"פ) פ"ק בראד שמתפללים לפעמים ערבית בעוד יום, ובעזרה שלפני בהנכ"ס באים אנשים מהשוק כחות כחות ומתפללים מנחה, ואומרים קדושה בקול רם, וחות שכבר התפללו בבית הכנסת ערבית עונים ואריהם. לענין דלאו שפיר למעבד הכי וכו', דאפי' במה שמתפללים הקהל ערבית תכף אחר המנחה אמרינן דהוה תרי קולי דסתרן אהדרי, ולא משו"ת טורח הציבור הקלו כמ"ש הרא"ש וריש ברכות וכו', וכיון דכבר התפלל ערבית ועשאו לילה האיך יענה קדושה לעשותו יום. והביא דבריו מהרש"ם בדעת תורה (סי' רל"ג).
וכיוצא בכתב הגר"ש קלוגר זצ"ל (האף לך שלמה אריה סי' ז') כתב דמי שהתפלל ערבית קודם כחות הכוכבים ושמע מנין שמתפללים מנחה, לא יענה אחריהם וקדושה, כיון שהתפלל כבר ערבית, אבל אמר יכול לענות (וכתב עוד דאם מתפללים מנחה אחר צאת הכוכבים, מחייבים למנועם מהתפלל, ואם א"א עכ"פ לא יענו אחריהם אמן ולא קדושה).
ועוד דחילק בין עניית קדושה לעניית אמן, ונהגו שמה, דשאני עניית קדושה הוא עצמו עונה הקדושה, וכיון שעשאו לילה בתפילה ערבית שוב

גליון קפה' – פ' בעלותך היתשע' / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' האם איכא איסור יחוד כשהבעל או האשה בעיר

איסור יחוד מה"ת או מדרבנן

שנינו בקידושין (פ.) רמז ליחוד מן התורה מנין שניא? כ"י יסיתך אחיך בן אמך", וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית, אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות, ע"כ. וכבר נקטו רוב הפוסקים דאיסור יחוד אסור מה"ת, כמ"ש החכ"א (ככל קבו אות א.). ודעת החו"י (סי' עג ד"ה ועוד, הובאו בפת"ש אה"ע סי' כב) דאיסור יחוד מה"ת הינו דוקא באיש ואשה לחוד אבל ב' נשים ואיש א' וכדו' אינו אלא מדרבנן. וכן פסק בדבר הלכה (סי' א' אות ח.).

איסור יחוד כשבעלה בעיר

ועיון בש"ס (פ.) דאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד. רב ביבי איקלע (הגיע) לבי רב יוסף אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי (תסלקו הסולם שלא יוכל לרדת מהעלייה ולא יבא לידי יחוד), והא אמר רבה בעלה בעיר

אין חוששין משום יחוד שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה, ע"כ.
והנה רש"י שם פירש דאין חוששין ליחוד, "להלקות" משום דמסתפי מבעל דילמא השתא אתי. וכתבו התוס' (שם ד"ה בעיר) דמוכח מרש"י דלעולם איסור איכא אף בכה"ג אלא דלא מלקינן. והקשו על פירושו דא"כ מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקא' שקולו דרגא מתותי ביבי והאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד ומאי קושיא נהי דמלקות ליכא איסורא מיהא אריא, וע"כ נר' לפרש נר' חוששין כלל משום יחוד ואפי' איסורא ליכא, ע"כ. וכן

מבואר ברמב"ם (אישות פכ"ב ה"ב) דליכא בכה"ג משום איסור יחוד כלל. [ולכא"י יש לדחות קושית התוס' דשאני התם דבעלה עמה וע"כ שרי. אלא שלפניו יוצא דהיכן שבעל גס בה חוששין ליחוד אפי' בכה"ג וזה תמוה. ושורר ביוסף אומץ (סי' צ"ד ד"ה ב.) דמת"ט דחה תירוץ זה].

ולהלכה פסקו השו"ע (אה"ע סי' כב סע' ח) כותס' ודעימיהו. וכן דעת הט"ז (סי' ז) (ולדעתו אף אליבא דרש"י י"ל כן), וכן משמע מביאור הגר"א (שם). אולם הב"ח (אות ז) פסק כרש"י. וכן נראה דעת החלקת מחוקק (סי' יב) והב"ש (סי' יב) להחמיר עכ"פ. והכרעת החכמת אדם (ככל קבו אות ה מובא בפת"ש אות ז) שבאיסור יחוד דרבנן לא חיי' לדעת רש"י. ובדואר יש לחוש קצת לדעתו. ודעת החו"א והדובב מישורים (דבר הלכה סי' ז אות ב) להקל בזה. ונע"י בחכ"א (ככל קבו אות ה מובא בפת"ש אות ו) דמשמע דהיכן דליכא משום היתר דבעלה בעיר וכגון בגוונא המבואר בסמוך, איכא איסור יחוד מה"ת.

כשיודעת שבעלה לא יוכל להגיע בזמן הקרוב

יש לדון בגוונא שיוודעת דבעלה במקום רחוק בעיר ולא יוכל להגיע בזמן הקרוב, האם אכתי איכא היתר של בעלה בעיר.

והנה ברש"י שם פירש שטבע של היתר של בעלה בעיר הינו 'משום דמסתפי מבעל השתא אתי'. ומבואר דההיתר הוא מכח "מירתת" דעלול להגיע כל רגע, אבל היכן שיוודעת שאין הדבר כן י"ל דאיכא איסור יחוד. אולם הרמב"ם (אישות פכ"ב ה"ב) כתב דאשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת לייחוד מפני "שאמת בעלה עליה", ובדבריו יש לבאר את משום מירתת שמא עתה איתנן עלה, אלא משום דקים לדכך טרקה ששם בעלה בעיר אינה מודדת בו. וכלשונו הרמב"ם פסק השו"ע (שם).

וכן מצאנו להחיד"א בשו"י ברכה (שם) וביוסף אומץ (סי' צז) דאפילו אם הגיד לה שמפליג רחוק בעיר מהני, דאימת בעלה אלימ ואין לנו לחלוק חילוקים מודעתנו. אולם העזר מקודש (אה"ע שם) תפס כרש"י, וע"כ נשאר בצ"ע היכן שהודיע לה שמפליג מה דינה. והחכ"א (שם אות ו) אע"פ שהביא לשון הרמב"ם מ"מ כתב דנראה דדוקא בביתה אין בה משום יחוד וחוששת שמא יבוא בעלה, אבל כשתלך היא לבית אחר א"כ אין אימת בעלה עליה שהרי בעלה אינו יודע היכן היא ואם הלכה ברשות בעלה וכל שכן כשבעלה נתן לה רשות לדרב על איש אחד דבר סתור ולסגור הדלת, פשיטא דאסור, ע"כ. ועיון בפלתי (סי' קצב סי' ט ד הובא במחצה"ש שם סי' ק"ד).

ולמעשה אע"פ דדעת החו"א (דבר הלכה סי' ז אות ב) להקל בזה, החפץ חיים (נדחי ישראל פכ"ד אות ו) פסק כהחכמת אדם ששם אינו יודע איפה היא לא מהני. וכן דעת האג"מ (אה"ע סי' ט) סה אות כא). וע"כ אין להקל בזה זה אלא בשעת הדחק גדול. וכן הוא בשבט הלוי (ח"ג סי' קפ אות א.). [נמנחה' זה י"ל דאיכא נפיימ כשבעלה סומא, דאם מפני טבע האשה איתנן עלה שוב מהני אף בבעלה סומא, אולם אם הוא מפני אימה שמא יבוא ויראה, יש להסתפק האם שייך היתר זה בסומא. שורר ביעו"י (קידושין שם) מסתפק בזה, דאפשר דרב יוסף נהיה סג נהור לאחר מכן. אולם בב"י (שם) נקט שגג נהור כיון שמרגיש מה שיעשה בבית מהני. וכן פסק החיד"א (שער יוסף סי' ג.)]

היתר דבעלה בעיר כשבלו גס בה

ומ"מ כבר מבואר בקידושין שם דהא דמהני בעלה בעיר היינו ביחוד עם מי שאין לבו גס בה, אבל בלא"ה איכא משום איסור יחוד. וכן פסק השו"ע (שם) וכתב שם דגס בה פירושו "כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו".

בעלה בעיר בעסקו עם הנשים

ולענין מי בעסקו עם הנשים (כגון רופא, ע"י דבר הלכה (סי' ג אות כ וסי' ז אות ז)), האם מהני בעלה בעיר. יעוין בדברי החיד"א (שער יוסף סי' א) שחילק בין גס לעסקו עם הנשים דלמא חמור כ"כ כשאר גס בה. וע"כ י"ל שבכה"ג יש להתיר עם בעלה בעיר. וכן דעת החיק"ל (אה"ע סי' ט). וכן פסק בדבר הלכה (סי' ו אות ח) (ומ"מ לפי החכ"א הנ"ל ביחוד עם רופא לא מהני בעלה בעיר כיון שמתייחדת ברשות בעלה. וכבר הזהירו בזה גדולי פוסקי זמנינו). ונע"י עוד בדבר הלכה שם באותו י' שאף עם פרץ מהני היתר דבעלה בעיר. אולם אפשר דהחכ"א לא ס"ל כהחיד"א, דהרי לא הביא כלל הדין של עסקו עם הנשים, רק הביא באותו ד' ואתו י' דין גס בה, ומשמע דס"ל דדין עסקו דינו כגס בה וכלול א' בשני].

האם אשתו בעיר מציל מיחוד

ואחר ביאור היתר יחוד כשבעלה בעיר, יש לדון האם בגוונא שאין בעלה בעיר (או פנויה) רשאית להתחיד עם מי "שאשתו בעיר".

והנה שנינו במס' קידושין (פג.). "לא ילמד אדם רווק תינוקות ולא תלמד אשה סופרים (תינוקות), רבי אלעזר אומר אף מי שאשתו או קמה לא ילמד סופרים". מבואר דאיש אסור ללמד תינוקות וכמו כן אשה אסורה ללמד סופרים. והנה לדעת תנא קמא דוקא רווק לא ילמד תינוקות, ולדעת ר"א אף מי שנושי לא ילמד א"כ אשתו שרויה אצלו. וע"י ברמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פכ"ב ה"ג) פסק שמי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאמותיהם של הבנים באות לבית הספר ואיכא משום גירוי היצר, אלא דאם יש (מלמדה) אשה יכול ללמד תינוקות אפי' אינה עמו בבית הספר. ואשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שבאים בשביל בניהם ונמצא שמתייחדים עמה, ע"כ. ובהלכות ת"ת (פ"ב ה"ד) כתב דמי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות "מפני אמותיהם הבאות אצל בניהם".

וביאר בכס"מ (ת"ת פ"ב ה"ד) דאשה אפילו נשואה אסורה, בדשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית, אבל אין לך האישה להיות תמיד בביתו, ע"כ. ומבואר דאף באיש איכא משום חשש שיבואו להתייחד, ומ"מ אם הוא נשוי לך בה כי דרכה של אישה להיות בביתה.
אולם הב"ח (שם אות ג, ויו"ד סי' דהא אות ט) פירש דהטעם דמהני כשהוא נשוי, מפני שאצל איש החשש הוא מפני גירוי, ובנשוי ליכא משום הא חששא דאית ליה פת בשלו. וכן הוא בפרישה (שם אות כה).
והב"ש (סי' קא - כב) נקט כפירוש הכס"מ. והיינו דתרי חששות איכא משום גירוי ומשום יחוד, ואם נשוי הוא ליכא חששות הנ"ל. והוסיק דבכה"ג שרי כשאשתו עמו בעיר אפילו אינה שרויה עמו בבית הספר מ"מ בכל עת תבא אליו, ושייך לומר היא משמרתו, ואם הוא בעיר אחרת אסור. וכן פסק הערוה"ש (שם אות טו). ולאור דבריהם יוצא דכמו שציינו דבעלה בעיר מציל מיחוד ה"ה אשתו בעיר מהני.

האם אשתו בעיר מציל מיחוד אף כשאינו יודע שעלולה להגיע

אלא דע"כ האי היתר דאשתו בעיר חמיר טפי ואינו מהני ממש כבעלה בעיר, דהרי בכה"ג לא שייך האי סברא דאמרנו לענין בעלה בעיר דאימת בעלה עליה. וכן מוכח מהב"ש דלגבי אשתו בעיר כתב דליכא יחוד, דוקא כי "דרכה לבוא לביתה". והיינו דכיון שעלולה להגיע בכל רגע בעלה לא יבוא לידי איסור (ולענין בעלה בעיר שרי אף שאין דרכו משום דאימת בעלה עליה עכ"פ כשבידו לבוא ולמקילין לעיל אף כשאין בידו להגיע).

ושורר במארי יוסר (ח"ב סי' ט) אות ח, שכתב שבדבריו, דאשתו שומרת אף שאין דרכה לבוא לידי תיכף דאין דרכה לבוא בשווקים ומיקרי אשתו עמו, משא"כ בעלה דמהני אף שאין דרכה לבוא לידי תיכף משום שאימת בעלה עליה. וכ"כ בצ"א (ח"ו סי' ט פ"ט). וכן נרא' דעת הגר"ש זצ"ל (נשמות אברהם אה"ע סי' כב סי' ד) אלא דכתב דאף בזה אין להקל אם היחוד הוא בדיענת האשה, ע"כ. ודו"ק. ונע"י במהר"ש (סי' ט) קמח ד"ה ותי"ש אם אשתו שכת' דהיתר אשתו בעיר אין בידו הוחח, ומסביר אין להקל מולד נקט הש"ס בהאשתו בעיר. וכ"כ בעזר מקודש (סי' ט סע' ט). אולם לפי דברינו הנ"ל י"ל דעד כאן מספיקא ליה להמחש"ש האם מהני אשתו בעיר אף כשאניה עלולה להגיע, אבל היכן שאשתו עמו אף לדעת המהר"ש שרי. וע"י בדובב מישורים (סי' כה) שתמה על המהר"ש אמאי לא הזכיר מדברי הב"ש, ועי"ש שצידד שיש להקל באשתו בעיר כמו בבעלה בעיר ביחוד דרבנן. אולם לפי דברינו נוחא, ודו"ק].

מסקנא דדינא -

ומעתה יוצא דמיקרי הדין ליכא משום איסור יחוד כשבעלה בעיר (והמחמיר לחוש לשיטת רש"י ביחוד מה"ת אין תבוא עליו ברכה). אולם כשבעלה אינו יודע היכן היא, או שידוע לה שבעלה לא יוכל להגיע בדקות הקרובות, אין להקל אם לא בשעת דחק גדול. ויחוד עם מי שאשתו בעיר אסור, וליכא צד היתר אלא בגוונא שידוע לו שבכל רגע עלולה להגיע לאותו מקום.

המחמם לחם על סיר בשירי | האם רשאי לאוכלו עם גבינה

משאלות המצויות בכל בית בפרט בשבת קודש, כשמחממים בנות על מכסה של סיר טשוולנט עם גבינה על האש, האם החלות דינים כבשירות ושוב אסור לאוכלם עם גבינה או לא.

האם כל חם פולט טעם לאוכל אף כשהוא יבש

והנה בגוונא דהסיר והמכסה ורחמים (כלומר ידס"ב), לכאורה יש לחוש להכלי נותן טעם בשר לחם אע"פ שמקום שהונח הוא יבש, וכמבואר ב**רבינו** (תשובות וביאורי סוגיות טימן אקף ק"ד) דבלוע מכלי יוצא אף ללא רוטב. אלא דע"י **בספר התרומה** (מפתח הסימנים הלכות א"ה ס"ה לה) שכת' לענין תיכה שבלעה איסור, שהיא אינה פולטת טעם לחברתה אף כשהיא חמה ללא רוטב. ולמד **בהגהות אשרי** (פ"ח ס"ה כה) דהתרומה פליג על דברי הרבא"ה הנ"ל דבאמת כלי אינו פולט טעם יבש. ובאמת כן מציינו דפסק **האפי רבנו** המובה **במ"א** (ס"ה תנא ס"ק לז). אולם **בהגהות שיערי דורא** (ס"ה נא אות ג) כתב דחלק כל כלי שאין בו טעם בגופו דע"כ פולט טעם הבלוע בו אפי' בלא רוטב, לבין תיכה שיש בה טעם בגופו וע"כ אינה פולטת רק טעם של עצמה ולא טעם הבלוע אצ"כ ע"י רוטב. וכן נקט **המהרש"ל** (מכונות גל הגהות שיערי דורא שם אות ב).

וע"י **ברמ"א** (ס"ה קה ט"ז) פסק כהשערי דורא דכלי שבלע איסור אסור היתר שנוגע בו אפי' באיסור שאינו שמן. וכן הביא **במ"א** (ס"ה תנא ס"ק לז). וביארו ה**ט"ז** (ס"ה טז) ו**הש"ך** (ס"ה טז) דהיינו שנוגע בו אין בו פליטה מגופו. **נהח"א** (י"ד ס"ה כב ס"ה ד"ה היינו) פירש שטעמי כל הבלוע בכלי הוא איסור העומד בנות והוי בדמיון הבלילה באוכל, אבל בלוע באוכל מתנגז ונבלע טפי ולשוין האחרונים זיל בטעם שיוצא מכלי משום שאין לו פליטת עצמו צריך לפרש כמו שפירשנו דאלי"כ אין בזה שום סברא, ע"כ. ובדרך זה הביא **הרע"א** (ס"ה טז על הש"ך ס"ק ג).

ואע"פ שהשערי בסימן ק"ה הביא כלל דין זה, מ"מ **בב"י** בסס"י צ"ד הוכיח כהשערי דורא מדגים שעלו בקערה, וכ"כ **בש"ך** (ס"ה צד ס"ק ג) אליבא דהש"י, וכן מבואר **בפמ"ג** (ס"ה צד מ"ד ס"ק טז) אליבא דהש"י. ולענין האם טעם עובר מכלי לכלי ללא רוטב יעוין בליון קל"ג.

כמה פולט הכלי

אלא דיש לדון כמה הכלי אסור בכה"ג. והנה **בכו"מ** (ס"ה צד ט"ו ח) פסק דדבר הבלוע אינו נכנס יותר מקליפה, ואף כשהכלי והאוכל שניהם חמים הדיון כן, ואפי' האוכל יש בו **רטיבות קצת**. וע"י **בש"ך** (ס"ה צד ס"ק ג) ו**בפר"ח** (ס"ה י"ג) שתמו ע"י ע"פ **הרשב"א** (תהב"א ב"ג ש"ג סוף דף ע"ו). דאם שניהם רותחים ויבשים אין הכלי אסור יותר מכדי קליפה אבל אין אותו רותח הוא דבר שיש לו רוטב כעין בשר רותח שאי"א לו בלא רוטב קצת צריך שיטול את מקום מגעו, ע"כ. וכן נקט **בביאור הגר"א** (שם). ועיי"ש בשי"ך שכתב דאפשר דבאמת כן הוא אף כשהוא יבש.

האם איכא חילוק בין כשהכלי בלע טעם בשר שמן או כחוש

אלא דעיינו **בש"ך** בס"י ק"ה (בג) שיצא לחדש דהא דאמרין להכלי אינו פולט יותר מדי קליפה, היינו באיסור כחוש הבלוע בכלי, אבל איסור שמן שנבלע בכלי אפשר דאפי' ביבש לגמרי אסור עד ס', ונשאר בצ"ע. אולם **המ"א** (ס"ה תנא ס"ק לז) כתב שאיסור שמן הבלוע בכלי אינו אסור אלא כדי קליפה אם הוא גנוב שמיר. וכ"כ **הפר"ח** (י"ד ס"ה ה) ועיין **בחזו"א** (שם ח"ג ס"ק כה) פסק כהמ"א, ושכן כתב **הגו"נ** (י"ד ס"ה ל). וכן נ"י מסקנת **החכ"א** (כ"ל נא אות ג). וכן היא הכרעת **המ"ב** (ס"ה תנא ס"ק ק"א) להקל בזה. וע"י עוד **בחזו"א** (ס"ה קכ ס"ק יא ד"ה כתב). **הח"מ** (ס"ה צד ס"ק ז) כתיב על האי דין פסק הרמ"א ס"י צ"ו ס"ד ז' דלמנוי"ש של עכו"ם מותרים אע"פ שהם חותכים אותם בסכיניהם, דאין לחוש ולומר דלמא אחר שעשה האחרון נבלה בלע חסכוני טעם נבלה של היות טעם הבלוע אינו יוצא בלא רוטב כ"א בעין מכלי **הולבין** אחר **רוב תשמישו** ו**רוב תשמישו** אינו בשמן, ע"כ. ובזמננו נ"י דרוב הבשר עכ"פ, בכלל שמן, דהרי לא שוחטים עבור השוק אלא פרות בריאות וצערות. ומי"מ בדיוע דהמאכל בכלל כחוש לית לו בה, ואף להרמ"א פסק דאין אנו בקיאנין בין כחוש לשמן מי"מ בבלוע בקיאנין כמש"י **בש"ך** (ס"ה קה ס"ק י"ד) ו**בפמ"ג** (שם ח"ג ס"ק טז) וס"י צ"ד מ"ד ס"ק ז). ולפי"ז המניח לחם ע"ג סיר רותח של בשר, הלחם בולע טעם בשר כדי קליפה, ואם המקום רטוב קצת בולע כדי נטילה.

האם הלחם בני"ד נשאר פרווה משום דאין כאן אלא נ"ט בר נ"ט

אמנם אכתי י"ל דבני"ד דהלחם מותר לגמרי, דאע"פ שבלע מטעם בשר מ"מ אין כאן אלא משום נ"ט בר נ"ט, דהרי כבר נקטו רובם של הפוסקים דני"ט בר נ"ט בשעת בישול שרי וכמו שפסק **הפתי** (ס"ה צד ס"ק ב), **הפמ"ג** (ס"ה צה מ"ד ס"ק ב), ס"י צד ס"ד ס"ק ב וס"י תסא א"א ס"ק ט), **הכנפי יונה** (צ"ד ד"ה בדין), **האבן העזר** (ס"ה צד), **הבית מאיר** (שם) ו**הגיהת אפרים** (י"ד ס"ה לז). וכן מוכח **מהש"ך** (ס"ה צה ט"ז) (ומדבריו בסימן צ"ז) לא קשיא דלשיטתו אולי בשמי דאין דלא ארמיין לני"ט בר נ"ט בצלחה).

אלא דאף לפי דבריהם הרי דעת **הרמ"א** (ס"ה צה ט"ו ב) דלא עבדין נ"ט בר נ"ט לכתחלה וע"כ אין החלה מותרת בגבינה אלא דאם כבר עירבבה בדעיבד שרי. ואע"פ דהלחם המתחמם בכלל נצלה הוא, ויש סוברים דליכא היתר דני"ט בר נ"ט בכה"ג אף בדעיבד, מ"מ דעו תרתי פוסקים להקל, ע"י הפרטים בהלכות בליון ק"ס). ובלא"ה דעת **הח"ו"ד** (ס"ה צד ביאודים ס"ק ז וחי"י ס"ק ב) ו**הרע"א** (דו"ח סוף ח"א בתשובה, הובא בדרכ"י ס"ק ז) להחמיר דלא ארמיין נ"ט בר נ"ט בשעת בישול ופס"י **בשו"ת רע"א** (ס"ה לז) דמבואר דלא ברירא ליה כ"י. ו**החכ"א** (כ"ל נא אות א) פסק להקל בזה דוקא במקום הנשמי. ודעת **הכה"ח** (אות ז') דיש לחוש בזה לכתחלה ובדעיבד שרי. **(והרב פעלים** (א"ח ח"ג ס"י יג) **וההר צבי** (י"ד ס"ה פט) נוטים להקל בדבר).

וגופו יוצא דהנותן לחם וכדו' על סיר בשרי, אין המתחמם גנוב הלחם מקבל טעם בשר עד כדי קליפה (ואם אינו נלוו כדי נטילה), וע"כ אין רצונו אוכלה עם גבינה לכתחלה יש להסיר הקליפה (או הנטילה). וע"י **גיבשא** (תה"א ב"ד סוף ט"א) דשיעור כדי קליפה שתהא אף קצת כדי שתוכל להנטל כולה כא'. וכ"כ **הט"ז** (ס"ה צד ס"ק י"ד), **הש"ך** (שם ס"ק בא) ועוד פוסקים. ולענין שיעור נטילה מציינו **לרשב"א** (ב"ד ט"א ע"ב). ד"ה ונתה ובאר איסור) דהוא בעומק יותר מקליפה, ע"כ. אבל **הרא"ש** (חולין פ"ז ס"ה כד) כתב כעובי אצבע, וכן פסקו **השו"ע** (ס"ה קה ט"ז) ו**הב"מ** (ס"ה קה ט"ז). אלא דע"פ פוסקים לא העירו מהרשב"א הנ"ל שמשמע דבפחות מכן נמי סגי. שוב העירוני שעמד בזה **מנחת פתיים** (ס"ה קה). ובאמת **בכה"ח** (ס"ה נא אות לה) מצרף דעה זו והיינו דנטילה הוי ששמי קליפות).

האם לחם שבלע טעם בשר יש לחוש שישכח ויאכלנו עם גבינה

אלא דאכתי יש לדון האם מותר להניח לכתחלה לחם על מכסה של סיר בשרי רותח, דשמא יש לחוש שישכח ויאכל הלחם עם גבינה ללא הוצאת קליפה, ואם נימא הכי אם עשה כן הלחם נאסר. וכהא דמבואר **בשו"ע** סימן צ"ז שע"פ שגילושיה בחלב או בשומן בשר אסור הוא כי חיי"י שמא יאכלנה עם מין השני. אלא דפשוטא דסוגיין דשם דעד כאן לא חששו חז"ל אלא אם נתן חלב או שומן בשר ב"שע"ת לשה"י, אבל לאחר שנאפה אין הלחם נאסר. וכן משמע בסימן צ"א דכח"ה הלחם לא נאסר, דהרי כתב"ש שם דאם נגע הפת בבשר וכדו' צריך גרידה ותו לא כמבואר לקמן. ושוי"מ שכן פסק **הגרח"ק שליט"א** (שאלת רב עמי צ"ג, ודולה ומשקה עמי' דנט) דאין הפת נאסר בכה"ג. ודלא **כבדי השלחן** (ס"ה צא ט"ז ג). ובלא"ה היך דאין בלוע רק פ"ד בר נ"ט לא חיי"י לתקלה (אף לדעת הרמ"א הנ"ל המחמיר שלא לערבו לכתחלה בכה"ג) כמ"ש **הפתי"ש** (ס"ה צד ס"ק ד) **ע"י הפני אריה** (ס"ה ח"ה). אלא דאכתי יש לחוש (לסוברים דליכא התירא דני"ט בר נ"ט) משום הלא דכתי' **הטשו"י** (ס"ה צא ט"ז ג) דצריך לזוהר שלא יגע בשר בלחם שאם יגע בו אסור לאכול עם גבינה, וכן יזהר שלא יגע בו גבינה שאם יגע בו אסור לאוכלו עם בשר. וע"י **בש"ך** (ס"ה טז) שכתב דאם יגע הלחם בבשר אסור לאוכלו עם גבינה בלא הדחה וחיי"י דלמא אשתלי ואכיל בלע' הדחה, ע"כ. וכן פסקו **הפמ"ג** (ס"ה טז) ו**הפתי** (ס"ה טז) ו**התנ"י** (כ"ל נא אות ח). אולם **בבנה"ג** (נהג"ה"ש אותיות ב ג) תמה על הש"ך דמתשמישו שמע דהלחם נאסר ואין לו תקנה. והביאו **המ"א** (י"ד שם). וכן פסק **בערו"ש** (אות ה). ו**הפתי"ש** (ס"ה טז) פסק דיש חילוק דאם נגע בלחם מצד חוץ במקום הקשה שם בהדחה, אבל אם נגע מצד פנים במקום הרך בעי גרידה, ע"כ. אולם משאר האחרונים משמע דלא בעיין גרידה בכל גוונא. אולם שוי"מ **ביד יתה** (פתי"א ס"ה טז) שכתוב דע"כ אף הש"ך אף הש"ך ענייניו זה.

ולפי"ז לכאורה י"ה בני"ד דיש לחוש לזה. אלא דשו"ר **ביו"ד הנשם** (ס"ה צא) שהעלה דהא דכתיבו הפוסקים שיש להזהר שלא יגע הלחם בבשר או גבינה, היינו אם אינו נזהר לאכול הלחם דוקא עם בשר, לכן חיי"י דלמא אשתלי ולא ידיו ויבא לאכול עם גבינה, וכן להיפך, אבל אם מייחד הלחם לאכול רק עם בשר או עם חלב, בזה לא חיי"י דלמא אשתלי, והכי נהוג עלמא שכאכולני לחם עם בשר או עם חמאה וחותכין הלחם בסכין אשר שמנונית נקשר על פניו ואין איש יש על לב להיות נזהר בזה, והטעם משום שמייוחדים הלחם לבשר או לחלב ובפת המועט לא חיי"י דלמא אשתלי, ע"כ. והביאו **הדרכ"י** (ס"ה צא ס"ק יב). ולאור דבריו גם בני"ד שרי לעשות כן לכתחלה בתנאי שייחד את הבשר לאוכלו דוקא עם בשר.

האם בני"ד יש לחוש לשמא ישכח ויאכל לחם עם גבינה

מיהו לעולם י"ל דבני"ד בלא"ה אין לחוש לתקלה דעד כאן לא החמירו חז"ל אלא במקום דאיכא חשש שיבוא לידי איסור אבל הכא דליכא אלא משום נ"ט בר נ"ט לכתחלה ובדעיבד שרי (דהרי למעשה לא חיי"י לדעת המחמירים דליכא התירא דני"ט בר נ"ט אלא לכתחלה), תו י"ל דלא חיי"י לתקלה, וכמ"ש **הט"ז** (ס"ה צא ס"ק א) דכלל מקום דאמרין דבדעיבד שרי לא חיי"י לשמא ישכח. (וע"י לעיל בשם **הפני אריה**).

מסקנה דדינא-

ומעתה יוצא דמותר לתיך חלה על מכסה של סיר בשרי רותח. אלא שהחלה בולעת מטעם הבשר, אם המקום גנוב כדי קליפה, ואם המקום רטוב כדי נטילה. וע"כ אם רצונו לאוכלה עם גבינה, עליו להוציא מקום שבלע מטעם הבשר. אלא דבני"ד לכתחלה, אבל בדעיבד שכבר עירב החלה עם גבינה רשאי לאכול כל. וממ"ל יש לתת עצה כדי שהחלות ישארו בחזקת פרווה, ע"י הפסקה בין הלחם לסיר ע"י נייר אלומיניום, דהוי מכללי לכלי שלא יוצא ללא רוטב (ואולם נייר אפי"ה שמענו מהגרש"ז **אולמן שליט"א** ומהגר"מ **קליין שליט"א** דלא מהני לזה כי אין דינו ככלי ממתח שסופו). וכ"כ כשהמכסה אינו מזכוכית אבל אם הוא מזכוכית (או "פיקוקס", ע"י **בשבת יצחק** (ח"ו פ"ה ע"ב נ"ג), ואכמ"ל). הרי כבר פסק **השו"ע** (ס"ה תנא ט"ז ב) דכלי זכוכית אינו בולע. ואף לדעת **הרמ"א** המחמיר עם ס"ל דבולע ואין לו הכשר, מ"מ כבר הביא **בפמ"ג** (שם ח"ג ד"ה אעתיק, וס"ה קה מ"ד ס"ק א ד"ה ואם יש) דכוונתו להחמיר דוקא לענין חמץ. ובני"ד דקיל כנייל ניתן לסמוך ע"י, וע"י **במנח"י** (ח"א ס"ה ט"ז 19 אות 1). (כתב ע"י הרב י. ד. ב. שליט"א).

א"ל קדושה ולחזור ולעשותו יום, משא"כ בעניית ימינו ואמר מידי אלא עונה על ברכת חברו, כל שחברו עבד כדון שפיר מצי לעשות אמן אחר ברכותיו. אולם בשו"ת ישמח לב (הגר"ש גאגין צ"ל - ארי"ה ס"ה ט"ז) ששאל בכיוצא-ב-דבר ההגהל בעקבות ירושלים תוב"א, ששכל ע"ק הולכים אל הכולל המערבי לקבל פני שבת במקום קדוש, ובאשר עם רב שם והמקום לא יכילם, הנהיגו ללכת מפלג מנחה ומעלה ויתפללו שם תפלת מנחה וקבלת שבת ותפלת ערבית, ואלו יוצאים ואחרים באים במקומם, אשר ע"ל לא יבצר על הוי"א, כי הכת אשר כבר התפללו ערבית יתעכבו שם לענות קדיש וקדושה מהכת אשר באו אחריון ומתפללים מנחה, וכמה שיושבים שם אחרי שהתפללו ערבית ללמוד פרקי משנה מזמורים וכיוצא ויחזו כמה מנינים בזה אחר זה, ויענו אחר כל אחת קדיש וקדושה וברכות החזרה, וכאשר עלה אל הקודש פניהם הוב המובהק נר המערבי ור"מ מע"ט איספאק"י ע"א כמורה"ר שאל נטף נ"ר, עלה ונסתפק האם הותר להם לענות קדיש וקדושה, מאחר שכבר התפללו ערבית של שבת ועשו אותו מקצת היום לילה, והרב נשא ונתן דבר ומרוב ענותנותו בקש מאתי לעמוד ע"ז.

והרב השואל רצה לתלות זאת במח' התה"ד עם בעל האגור, שדעת התה"ד (ס"ה רמ"ח) דאם התחילו הקהל להתפלל ערבית בעוד היום גדול, יש להתמיר שלא עשה הפסק טהרה באותו היום, ובעל האגור בשם מוהרי"ל ז"ל חולק ע"ז, והביא מח' מור"ם בהגהותיו ביו"ד ס"ה קצ"ו, והכריע דלכתחילה יש להזהר בזה ובעבר אין לחוש.

והשיב - דהא שרי לענות לכונ"ע, דהכא אלו שמתפללים מנחה ודין והכלכה הם עושים, ושפיר שרי לענות אמן אחר ברכותיהם. כיון דאף לדעת אלו שהתפללו ערבית, אותן המתפללים מנחה השתא כדון עושים, אי"כ למה נאסר לענות אמן אחריהם. ועוד הרמ"א עשה עיקר מידעת המוהרי"ל, וא"כ דינא אחר דיענה עמהם דכריעבד דמי. ואפי' אם נחשבה לילה גמור אין כאן ריח איסור לענות אמן, וכ"כ דאיכא לאוקמי דיניה דרדא הוא יום כל עוד שהשמש במרומים והייב לענות קדיש וקדושה ואמן בלי שום פקפוק.

ובשו"ת צי"ן אליעזר (ח"י ס"ה ט"ז) הביא לדינא דברי הישמח לב הנוכריים.

וגדולה מזאת מצאנו בשו"ת מהר"ם שיי"ק (ארי"ה ס"ה צ"א) שנושגל לענין אנשים אשר מאחרים להתפלל מנחה עד הלילה במזיד אם רשאין שאר הציבור לענות אחריהם קדושה ואמן. והשיב לדינא נ"ל דאין בזה חשש ברכה בלבדה, דתפלה רחמי ניהו והלואי שיתפלל אדם כל היום. ואף דוודאי אסור לאחרי תפילת מנחה עד צאת הכוכבים, אפ"ה אם מתפלל אחר צאת הכוכבים אינו ברכה לבטלה ורשאי לענות אחריהם אמן וקדושה.

וע"י שבש"ט (ח"י ס"ה ט"ז) דנשאל לגבי אדם שרגיל להתפלל מנחה רק עד השקיעה המוקבלת כשיטת הגאונים, ונקלע למנין המתפלל לפי שיטת ר"ת באיחור, כיצד ינהג. והשיב לענין לענות אחריהם אמן וקדושה, אפ"ה אם לדידה ודאי לילה הוא, אלא לדידיהו הנהוגים כ"ר עדיין יום, יוצא מתשובת מהר"ם שיי"ק מותר לענות אחריהם. (והמע"יין במהר"ם שיי"ק שם יראה דהתיר לענות אמן וקדושה אף באותן המתפללים מנחה במזיד אחר צאת הכוכבים שלא כדון - אף דוודאי לילה הוא אף לדידהו). **(כתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א)**

פניני מוסר

עניני שבת קדש - סדר ליל שבת (ב)

טעם שאומרים 'צאתכם לשלום' - 'גם יש להפליא עוד על מה שלח מלאכים ופטרים לשלום, הלא טוב שיתעכבו יותר וישמחו גם שבעודה אם היא כתקנה וכראוי לה בודאי תרב שמחתם ויוספו לו ברכתם, ולמה ימהר לשלח מהם (הלוא ישארו אצלנו לעולם כי יוצא נשמר בכל דרכנו, כי לכן באו עמנו ככתוב תהילים צ"א, יא),

אולי תתיירא שלא יראו דבר שאינו כהוגן, ודואג שלא יפרשו מעצמם מתוך כעס, לפיכך נתחכם לפטורם בפיוס". (סידור העיבק, סעודה ראשונה)

טעם אמירת פסוק 'כי מלאכיו' - "העושה מצוות הרבה מסיים לו מלאכים הרבה לשמרו, ולכן תקנו לומר כאן פסוק זה (תהלים צ"א, יא) לומר אף שפטר השני מלאכים יעוה עליך אחרים לשפיר, עבור המצוות של כבוד שבת. ולפי שה' ובית דינו שמרו ליעקב ע"ה זכוות שמירת שבת כראוי וזכה לתולת יעקב, תקנו לומר גם פסוק ה' 'שמרו' (תהלים קס"א, ח)... אי נמי כי שבת היא הכלה וישראל החתן, והשני מלאכים המתלוין שושבינים (ונגדס אמר כי מלאכיו וכו') וה' החזן המברכם ונגדו אמר ה' 'שמרו וכו'". (שם חספה סתמדיפוס)

אשת חיל - "אחר כי אומר אשת חיל מראשה לטופה החוזמת על השלכנה". (שם סעודה ראשונה)

נערך ע"י מחבר סדרת 'עבודת המועדים'

העלון נתרם לרפואת **גורשו בן שושנה**

הערות ותרומות בטל' 02 571-932

בין השעות 15:20 - 19:45